

Pojęcia kluczowe:

stosowanie art. 79 Kodeksu cywilnego do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.), pojęcie świadka testamentowego, stosowanie do protokolanta testamentu przepisów o świadkach testamentowych

Glosy

Michał Niedośpiąt

ZASTOSOWANIE ART. 79 KODEKSU CYWILNEGO DO PISMA STWIERDZAJĄCEGO TREŚĆ TESTAMENTU USTNEGO – GLOSA DO POSTANOWIENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO Z 9.08.2019 R. (II CSK 277/19)

Glosa dotyczy kwestii dopuszczalności stosowania art. 79 k.c. do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Ponadto omówiono pojęcie świadka testamentowego oraz stosowanie do protokolanta testamentu przepisów o świadkach testamentowych (w tym art. 956 i 957 k.c.). Ubocznie zanalizowano konwersję testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) na ustny (art. 952 § 1 k.c.) i charakter pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego. Jest to pierwsze orzeczenie Sądu Najwyższego na ten temat.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 9.08.2019 r. (II CSK 277/19)¹

Jeżeli osoba mająca podpisać pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 Kodeksu cywilnego) umie czytać, lecz nie może się podpisać, dopuszczalne jest zastosowanie w drodze analogii art. 79 k.c.

1. Stan faktyczny orzeczenia w skrócie był następujący. Spadkodawca sporządził testament allograficzny w obecności wójta, dwóch świad-

ków i protokolanta. Spadkodawca nie mógł podpisać protokołu testamentu allograficznego, złożył tylko tuszowy odcisk palca na protokole. Jeden ze

¹ Postanowienie SN z 9.08.2019 r. (II CSK 277/19), OSNC 2020/7–8, poz. 59.

świadków był względnie niezdatny do pełnienia funkcji świadka (art. 957 Kodeksu cywilnego²). Sąd rejonowy uznał, że testament allograficzny jest nieważny i stwierdził nabycie spadku przez spadkobiercę testamentowego na podstawie testamentu ustnego (art. 952 § 1 k.c.) w drodze konwersji testamentu allograficznego na ustny. Sąd okręgowy w wyniku apelacji uznał testament ustny za nieskuteczny, odmawiając odciskowi palca charakteru podpisu na piśmie stwierdzającym treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.), oraz za nieważny (nie uznał protokolanta testamentu allograficznego za świadka testamentu ustnego), wskutek czego stwierdził nabycie spadku w drodze dziedziczenia ustawowego. Spadkobierca testamentowy złożył skargę kasacyjną, Sąd Najwyższy nie podzielił poglądów sądu okręgowego, wskutek czego uchylił jego postanowienie i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania.

2. W sprawie jest kilka zagadnień prawnych, które wymagają omówienia:

- a) stosowanie art. 79 k.c. do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) – zagadnienie podstawowe;
- b) pojęcie świadka testamentu;
- c) kwestia stosowania przepisów o świadkach testamentu (art. 956 i 957 k.c.) do protokolanta testamentu, w tym czy protokolant testamentu może być uznany za świadka testamentu;
- d) charakter prawny pisma stwierdza-

- jącego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.);
- e) konwersja testamentu allograficznego na ustny;
- f) charakter prawny terminu do stwierdzenia treści testamentu ustnego (art. 952 § 2, 3 k.c.);
- g) problem charakteru terminu do podniesienia zarzutu co do nieważności testamentu z powodu wad oświadczenia woli (art. 945 § 2 k.c.);
- h) dziedziczenie gospodarstwa rolnego na podstawie testamentu, spadku otwartego po 30.09.1990 r., a przed 13.02.2001 r.;
- i) inne kwestie.

Każde z tych zagadnień mogłoby być przedmiotem odrębnej glosy. My skoncentrujemy się na zagadnieniu pierwszym, zasadniczym (lit. a), pozostałe tylko ogólnie omawiając z uwagi na brak tu miejsca. Są one obszernie omówione w innych moich opracowaniach (monografiach, artykułach, glosach), do których odsyłam. Liczne odesłania do orzeczeń Sądu Najwyższego są także w uzasadnieniu glosowanego postanowienia.

3. Na rzecz tezy, że art. 79 k.c. ma zastosowanie także do pisma (protokołu) stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.), przemawia szereg argumentów prawnych, które nie wszystkie zostały przytoczone w uzasadnieniu orzeczenia SN.

4. Za taką wykładnią przemawiają m.in. zasada *favor testamenti*, zasada życzliwej interpretacji, wykładni testamentu, tłumaczenia testamentu

² Ustawa z 23.04.2964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2021 r. poz. 2459 ze zm.), dalej k.c.

na korzyść utrzymania go w mocy, jeżeli może być różnie interpretowany (ważny – nieważny, skuteczny – nieskuteczny). W literaturze jest sporne, czy zasada *favor testamenti* dotyczy tylko oświadczenia woli testatora, czy także wykładni przepisów o testamencie, w tym przypadku art. 952 § 2 k.c. w zw. z art. 79 k.c. Na to pytanie udzielam odpowiedzi pozytywnej. Szeroko to omawiam w innych pracach, do których odsyłam. Ściśle rzecz biorąc, wykładnia *favor testamenti* w tym konkretnym przypadku dotyczy nie oświadczenia woli testatora (art. 952 § 1 k.c.), lecz oświadczenia wiedzy o treści testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Moim zdaniem zasada *favor testamenti* dotyczy także oświadczenia wiedzy o treści testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Stosuje się tę zasadę na podstawie wykładni przepisów ustawy, w tym analogii *legis*. Wola testatora powinna być utrzymana w mocy. Wola spadkodawcy co do tego, kto ma być spadkobiercą testamentowym, została jasno i bezdyskusyjnie wyrażona. Ubezskutecznienie tego testamentu w drodze zarzutów formalnych dotyczących pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (czyli oświadczenia wiedzy, art. 952 § 2 k.c.) nie powinno obciążać spadkodawcy. Tym bardziej że testator chciał sporządzić testament allograficzny przed wójtem gminy, czyli osobą urzędową, którą darzył zaufaniem (osoba zaufania publicznego). Nie mógł przypuszczać testator, że wola jego może zostać ubezskuteczniiona (art. 952 § 2 k.c.) w drodze uchybień formalnych protokołu testamentu

ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Spadkodawca działał w dobrej wierze. Jak wynika z badań empirycznych, testament allograficzny cieszy się dużą popularnością, zwłaszcza w stosunkach wiejskich, wśród rolników. Niemniej, jak to wynika z badań empirycznych, testament allograficzny jest często nieważny wskutek niezachowania przesłanek testamentu allograficznego (art. 951 k.c.). Doktryna i praktyka opowiadają się wtedy, w przeważającej mierze, za konwersją testamentu allograficznego na ustny (art. 951–952 § 1 k.c.). Praktyka ta jest trafna. Poddyktowana ona jest m.in. zasadą *favor testamenti*, utrzymania testamentu w mocy. Szeroko to omawiam w innym miejscu³. Po prostu osoba urzędowa z art. 951 k.c. traktowana jest jako świadek testamentu ustnego, podobnie świadkowie testamentu allograficznego są traktowani jako świadkowie testamentu ustnego. Protokół testamentu allograficznego może być potraktowany jako świadek testamentu ustnego. Wolę spadkodawcy należy utrzymać w mocy (teoria woli przyjęta jako zasada przy testamencie, np. w art. 948, 945 k.c., odmiennie niż to jest w prawie cywilnym w ogóle: teoria zaufania lub oświadczenia). Protokół testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) może być potraktowany jako pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (z art. 952 § 2 k.c.). Względy społecz-

³ M. Niedośpiał, *Testament w polskim prawie cywilnym – zagadnienia ogólne*, wyd. 1 – Kraków 1991, s. 127–143, wyd. 2 – Bielsko-Biała 1999, s. 125–141; M. Niedośpiał, *Testament allograficzny (administracyjny)*, Bielsko-Biała 2004, s. 493–528.

ne i etyczne też przemawiają za tym, aby konwertować testament allograficzny na ustny. W tej sprawie testament allograficzny podpisał wójt, dwoje świadków, z których jeden był niezdolny do pełnienia tej funkcji (art. 957 k.c.), oraz spadkodawca (odcisk tuszowy palca). Sąd rejonowy uznał ten testament allograficzny za nieważny – jak można sądzić – wskutek braku drugiego świadka, a protokolant nie podpisał protokołu testamentu allograficznego. Sąd rejonowy uznał protokolanta za świadka testamentu. Uzasadnienie Sądu Najwyższego nie przedstawia, jakie było stanowisko sądu rejonowego w sprawie podpisu testamentu allograficznego w drodze tuszowego odcisku palca. Sąd okręgowy nie uznał podpisu spadkodawcy w drodze tuszowego odcisku palca za podpis testamentu w ujęciu art. 951 k.c. oraz art. 952 § 2 k.c. oraz nie uznał protokolanta testamentu za świadka testamentu allograficznego i ustnego, odmienne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w tej sprawie.

5. Za stosowaniem art. 79 k.c. do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) przemawiają, obok *favor testamenti*, także względy społeczne i etyczne (humanitarne). Jak powiedziano, spadkodawca działał w dobrej wierze, w zaufaniu do osoby publicznej (wójta), był przekonany, że testament sporządzony wobec organu jednostki samorządu terytorialnego (wójta) jest ważny (skuteczny).

6. Za stosowaniem art. 79 k.c. do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego przemawia także teoria woli

przyjęta na tle testamentu (jedyny tego rodzaju przypadek w prawie polskim). Wola spadkodawcy powinna być utrzymana w mocy (arg. m.in. z art. 948, 945 k.c.).

7. Za stosowaniem art. 79 k.c. do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) przemawia także wykładnia prawa, w tym logiczna (*analogia legis*, z ustawy). Są wszystkie przesłanki do stosowania tego przepisu do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Oba stany faktyczne są podobne, co uzasadnia analogię.

8. Do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.), będącego oświadczeniem wiedzy (art. 952 § 2 k.c.) o treści testamentu ustnego (art. 952 § 1 k.c.), można w drodze analogii stosować przepisy o oświadczeniach woli, w tym konkretnym przypadku art. 79 k.c. Sprawa stosowania przepisów o oświadczeniach woli do oświadczeń wiedzy musi być rozważana na tle konkretnych stanów faktycznych. Nie można tu dać odpowiedzi generalnej (ocena *in casu, in concreto*). W tym konkretnym przypadku do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego stosuje się przepis art. 79 k.c. o oświadczeniach woli. Za tym przemawia także rodzaj tego oświadczenia wiedzy – jest to oświadczenie wiedzy o treści oświadczenia woli spadkodawcy. Artykuł 79 k.c. dotyczy wprost oświadczeń woli, ale, jak powiedziano, ma on zastosowanie w drodze wykładni prawa, w tym analogii, także do oświadczeń wiedzy, tu: oświadczenia wiedzy o treści testamentu ustnego.

9. Artykuł 79 k.c. przewiduje dwie odrębne postacie złożenia podpisu przez osobę niemogącą pisać oddzielnie spójnikiem „albo”. Obie te postacie mają zastosowanie do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c. w zw. z art. 79 cz. I i II k.c., przed spójnikiem „albo” i po tym spójniku). W tym konkretnym przypadku chodziło o sposób pierwszy (art. 79 k.c., przed spójnikiem „albo”).

10. Problem złożenia podpisu przez osobę niemogącą się podpisać jest znany także Prawu o notariacie⁴ (art. 87 § 1 pkt 4, art. 87 § 2, art. 92 § 2)⁵, zna ono odcisk tuszowy palca. Skoro dopuszczalny jest on w Prawie o notariacie, w tym na tle testamentu notarialnego, to dlaczego nie miałby być dopuszczalny w art. 952 § 2 k.c. Nie ma żadnych racjonalnych argumentów przeciwko temu.

11. Sposób przewidziany w art. 79 k.c. przewiduje trzy przesłanki skutecznego złożenia podpisu przez tuszowy odcisk palca:

1) osoba „uczyni na dokumencie tuszowy odcisk palca”,

2) „a obok tego odcisku inna osoba wypisze jej imię i nazwisko”,
3) „umieszczając swój podpis”.

W wykładni językowej powinny być spełnione te trzy przesłanki koniunkcyjnie (łącznie). W uzasadnieniu orzeczenia brak dostatecznych ustaleń, czy te trzy przesłanki zostały spełnione. Sąd Najwyższy uchylił to orzeczenie i nakazał ich zbadanie. Czy w razie spełnienia tylko przesłanki pierwszej, a braku przesłanek 2 i 3, pismo takie jest skuteczne, to może być dyskusyjne. W razie dopuszczenia takiej możliwości trzeba by przyjąć, że przesłanki 2 i 3 mogą i muszą być udowodnione za pomocą wszelkich środków dowodowych (*omni modo*), np. biegłych, dokumentów, zeznań świadków i stron. W przypadku braku takiego udowodnienia testament ustny jest bezskuteczny. Rzecz ta może być jednak dyskusyjna.

12. Testament sporządzono 19.12.1991 r. Stosuje się zatem przepis art. 79 Kodeksu cywilnego w brzmieniu obowiązującym wtedy. Z dniem 8.09.2016 r.⁶ zmieniono treść art. 79 k.c. w ten sposób, „że uczyni na dokumencie tuszowy odcisk palca, a obok tego odcisku osoba przez nią upoważniona wypisze jej imię i nazwisko orazłoży swój podpis”, wprowadzono zatem wymóg upoważnienia przez spadkodawcę takiej osoby do wypisania imienia i nazwiska spadkodawcy oraz złożenia podpisu przez taką osobę.

13. Także ta nowela wprowadziła zmianę art. 79 k.c. w ten sposób, że

⁴ Ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2021 r. poz. 1177 ze zm.).

⁵ Zob. M. Niedośpiał, *Glosa do postanowienia SN z 9.09.2011 r. (I CSK 248/11)*, „Palestra” 2015/1–2, s. 152–156 (orzeczenie opublikowane w OSNC Zbiór Dodatkowy D 2012, poz. 72); M. Niedośpiał, *Glosa do postanowienia SN z 9.03.2005 r. (II CK 478/04)*, „Państwo i Prawo” 2006/8, s. 113–117 (orzeczenie opublikowane w OSNC 2006/2, poz. 34). W glosach tych omówiony został art. 87 § 1 pkt 4, art. 87 § 2, art. 92 § 2 Prawa o notariacie, art. 79 k.c. i wzajemna relacja tych przepisów do siebie.

⁶ Dz.U. z 2015 r. poz. 1311.

„osoba niemogąca pisać może złożyć oświadczenie woli w formie pisemnej w ten sposób...”, a poprzednio art. 79 k.c. stanowił, że „osoba nie mogąca pisać, lecz mogąca czytać może złożyć oświadczenie woli w formie pisemnej...”. Od 8.09.2016 r. osoba niemogąca pisać może zatem złożyć podpis w sposób podany w art. 79 k.c. bez względu na to, czy może, czy nie może czytać. Przed 8.09.2016 r. art. 79 k.c. dotyczył tylko osób niemogących pisać, ale mogących czytać. Obecnie tego ostatniego wymogu nie ma w art. 79 k.c. Przez osobę niemogącą pisać należy rozumieć zarówno osobę nieumiejącą pisać, jak i osobę niemogącą pisać np. wskutek choroby, np. złamania ręki.

14. Z dniem 16.04.2010 r.⁷ został uchylony art. 80 k.c.

15. Można przypuszczać, że sposób złożenia podpisu oznaczony w art. 79 k.c. ma zastosowanie także do pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.). Sąd Najwyższy w tym orzeczeniu nie zajmował się tą sprawą, bo nie było takiego stanu faktycznego w tej sprawie.

16. Co do stosowania art. 79 k.c. do podpisu na testamentach porównaj moje inne opracowania⁸. Jest to zagadnienie odrębne i obszernie. Tuszowy odcisk palca nie jest podpisem, ale jego surogatem (zastępczą postacią podpisu). Ma jednak moc podpisu, skutek prawny podpisu.

⁷ Dz.U. z 2010 r. nr 40 poz. 222.

⁸ Np. M. Niedośpał, *Testament allograficzny...*, s. 389–393.

17. Ustawa – Kodeks cywilny nie podaje definicji świadka testamentu. Jest to domena nauki i orzecznictwa. Można podać trzy modele pojęcia świadka testamentu:

- 1) świadkiem jest osoba, która w sposób wyraźny lub choćby dorozumiany przez spadkodawcę lub na jego polecenie do spełnienia roli świadka została wezwana, jest świadoma swej roli i do jej spełnienia gotowa, wreszcie rozumie treść oświadczenia spadkodawcy⁹;
- 2) według innego stanowiska świadkiem testamentu może być każda osoba, do której spadkodawca kieruje oświadczenie swej ostatniej woli, choć specjalnie nie była przywołana lub zaproszona, nie może jednak być uważana za świadka testamentu osoba, która wprawdzie była obecna podczas składania oświadczenia przez spadkodawcę, ale do której spadkodawca nie kierował swego oświadczenia¹⁰;
- 3) zagadnienia, kto jest świadkiem, nie należy rozstrzygać w oparciu o przesłanki pozaustawowe, na których oparte jest stanowisko 1 i 2; wystarczy uwzględnić brzmienie i cel art. 952, 951 k.c., aby w konkretnym przypadku, po starannym rozważeniu zachodzących okoliczności, dojść do ustalenia osób,

⁹ Tak np. J. Gwiazdomorski, *Prawo spadkowe w zarysie*, Warszawa 1972, s. 106 i 109; J. Gwiazdomorski, *Głosa do uchwały SN z 23.09.1958 r. (3 CO 14/58)*, OSPiKA 1960/2, poz. 38.

¹⁰ Tak np. uchwała SN z 21.03.1966 r. (III CO 9/66), OSNCP 1966/9, poz. 146; E. Skowrońska-Bocian, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*, Warszawa 1999, s. 122, pkt 3.

„wobec których (w obecności których) spadkodawca podał swoją wolę”; okoliczności te mogą być bardzo różnorodne; może zdarzyć się, że spadkodawca poda swą wolę wobec grupy znajdujących się przy nim osób, nie wiedząc (wskutek ślepoty lub innych przyczyn), jakie są to osoby, np. w szpitalu, na miejscu nieszczęśliwego wypadku¹¹.

Zarówno Sąd Najwyższy w glosowanym orzeczeniu, jak i ja, przyjmujemy wyodrębniony wyżej nurt trzeci, przy nim protokolant testamentu może być uznany za świadka testamentu. Sąd okręgowy przyjmuje, jak można przypuszczać, nurt drugi.

18. Kolejna kwestia, która wyłania się na tle glosowanego orzeczenia, to problem, czy do protokolanta testamentu stosuje się przepisy o świadkach testamentu (art. 956, art. 957 k.c.). W tym zakresie można wyróżnić trzy modele teoretyczne:

1) do protokolanta testamentu nie stosuje się przepisów o świadkach testamentowych (art. 956, art. 957 k.c.)¹².

2) do protokolanta testamentu stosuje się przepisy o świadkach testamentowych (art. 956, art. 957 k.c.)¹³.

3) model pośredni – do protokolanta testamentów urzędowych (art. 950, art. 951 k.c.), to jest ściśle testamentu notarialnego, allograficznego, nie stosuje się przepisów o świadkach testamentowych (art. 956, art. 957 k.c.). Natomiast do protokolanta sporządzającego protokół testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) stosuje się przepisy o świadkach testamentowych (art. 956, art. 957 k.c.)¹⁴.

W. Stelmaszczuk-Taracha, *Jak sporządzić testament*, Lublin 1996, s. 50. Takie też jest moje stanowisko.

¹³ J. Gwiazdomorski, *Prawo spadkowe...*, s. 110 przypis 27 oraz s. 106 przypis 21; nie zajmuje stanowiska J. Gwiazdomorski (w:) *Glosa do postanowienia SN z 6.03.1975 r. (III CRN 450/74)*, OSPiKA 1976/7–8, poz. 147 – odmiennie, nieprawdziwie S. Wójcik (w:) *System prawa cywilnego*, t. 4, *Prawo spadkowe*, red. J.S. Piątowski, Ossolineum 1986, s. 205, przypis 54; M. Pazdan (w:) *Kodeks cywilny – komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 1998, t. 2, s. 782; S. Wójcik, *System...*, s. 205 przypis 54; L. Żyżylewski, *Glosa do uchwały SN z 22.03.1989 r. (III CZP 22/89)*, „Nowe Prawo” 1991/1–3, s. 167–173; F. Błahuta (w:) F. Błahuta; Z. Resich; J. Ignatowicz, *Kodeks cywilny – komentarz*, Warszawa 1972, t. 3, s. 1879; uchwała SN z 26.11.1969 r. (III CZP 87/69), OSNCP 1970/6, poz. 106 (zob. jednak pkt 7 pracy). B. Kordasiewicz, *Testamentowe dziedziczenie gospodarstw rolnych*, Ossolineum 1978, s. 74 aprobuje uchwałę z 26.11.1969 r. (nie zajmuje on stanowiska wprost na tle testamentu allograficznego).

¹⁴ Uchwała SN z 27.11.1969 r. (III CZP 76/69), OSNCP 1970/6, poz. 104; postanowienie SN z 13.05.1999 r. (III CKN 231/98), OSP 1999/12, poz. 221; E. Skowrońska-Bocian, *Forma testamentu w prawie polskim*, Warszawa 1991, s. 81, 82; E. Skowrońska-Bocian, *Komentarz*

¹¹ Tak np. K. Przybyłowski, *Glosa do uchwały SN z 23.09.1958 r. (3 CO 17/58)*, OSPiKA 1956/9, poz. 253; M. Niedośpiał, *Testament – zagadnienia ogólne testamentu w polskim prawie cywilnym*, Kraków–Poznań 1993, s. 200–201; M. Niedośpiał, *Świadkowie testamentu*, Repozytorium UJ BJ, s. 19–42; M. Niedośpiał, *Glosa do uchwały SN z 26.04.2002 r. (III CZP 22/02)*, „Monitor Prawniczy” 2003/4, s. 92–94.

¹² Uchwała SN z 22.03.1989 r. (III CZP 22/89), OSNCP 1990/2–3, poz. 31; uchwała SN z 10.01.1991 r. (III CZP 74/90), OSNCP 1991/7, poz. 84 oraz OSP 1991/9, poz. 222; H. Opala, *Poradnik – Spadki. Dziedziczenie. Zachówek. Wydziedziczenie*, Zielona Góra 1996, s. 55;

Odwrotna relacja pośrednia jest wyłączona, jako nieracjonalna, bezzasadna.

Model pierwszy i drugi są przeciwstawne, model trzeci jest pośredni. Wszystkie one mają swych zwolenników i przeciwników w literaturze.

Polski Kodeks cywilny nie zawiera przepisu co do stosowania albo nie stosowania do protokolanta przepisów o świadkach testamentowych (art. 956, 957 k.c.). Tak też zazwyczaj ustawodawstwa obce. Tylko niektóre obce kodeksy cywilne stanowią, że do protokolanta stosuje się przepisy o świadkach testamentowych (tak § 591 w zw. z § 588 austriackiego kodeksu cywilnego¹⁵, art. 2197 portugalskiego kodeksu cywilnego¹⁶).

Moim zdaniem trafne jest stanowisko pierwsze. Protokolant pełni funkcje czysto techniczne (spisanie protokołu testamentu), który spisuje pod kierunkiem osoby urzędowej, np. wójta lub notariusza. Testator, świadkowie, osoba urzędowa sprawdzają, czy tekst protokołu odpowiada woli spadkodawcy, co po odczytaniu stwierdzają własnymi podpisami.

do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki, Warszawa 1999, s. 107, 114, 115; M. Pazdan (w:) Kodeks..., s. 775, 782, 783.

¹⁵ Kodeks cywilny austriacki – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), nowelizacja, która weszła w życie 1.01.2017 r., zob. <https://www.jusline.at/gesetz/abgb> (dostęp: 18.01.2022 r.).

¹⁶ Kodeks cywilny portugalski z 1966 r., Código Civil Português (Atualizado até à Lei n.º 103/2009 de 11.09) Decreto-Lei N.º 47 344, de 25 de Novembro de 1966, portugalski kodeks cywilny (zaktualizowany do ustawy nr 103/2009 z 11.09) z 25.11.1966 r.

Sąd Najwyższy w glosowanym tu postanowieniu przyjmuje, jak można przypuszczać, model drugi (2).

19. Sąd Najwyższy w glosowanym orzeczeniu trafnie stwierdza, że pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) nie jest oświadczeniem woli spadkodawcy (art. 952 § 1 k.c.). Taki też jest zgodny pogląd doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego.

20. Termin do podniesienia wad oświadczenia woli testamentu (art. 945 § 2 k.c.) jest terminem prekluzyjnym, a nie przedawnienia. Po jego upływie nie można powołać się na nieważność testamentu z powodu wad oświadczenia woli. Po upływie tego terminu sąd nie bada nieważności testamentu, tak też uczynił sąd w niniejszej sprawie, zbędne jest prowadzenie dowodów na tę okoliczność, rzeczowych i osobowych.

21. Do dziedziczenia testamentowego gospodarstwa rolnego, spadku otwartego po 30.09.1990 r., a przed 13.02.2001 r. nie stosuje się art. 1065 k.c., został on bowiem uchylony¹⁷, niepotrzebnie badał je sąd okręgowy w tej sprawie. Spadkobierca testamentowy gospodarstwa rolnego nie musi spełniać żadnych przesłanek rolnych spadku otwartego po 30.09.1990 r., jak też po 13.02.2001 r.

22. Termin do sporządzenia pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) oraz sądowego

¹⁷ Dz.U. z 1990 r. nr 55 poz. 321.

przesłuchania świadków testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) oraz sądowego stwierdzenia treści testamentu ustnego w drodze przesłuchania świadków testamentowych (art. 952 § 3 k.c.) jest materialnoprawny i prekluzyjny, a nie procesowy i przedawnienia.

23. Problem „konwersji” testamentu został omówiony uprzednio.

24. Sąd Najwyższy przyjmuje w tym orzeczeniu, że podpis określo-

ny w art. 79 k.c. może złożyć każda osoba, która podpisuje się na piśmie stwierdzającym treść testamentu ustnego, zatem nie tylko spadkodawca, lecz także świadkowie testamentu.

25. Pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (art. 952 § 2 k.c.) może podpisać spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie.

Konkludując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że orzeczenie Sądu Najwyższego jest trafne.

ABSTRACT

dr Michał Niedośpiał

The author is a doctor of laws.

Application of Article 79 of the Civil Code to a document confirming the contents of an oral will – commentary on Supreme Court decision of 9.08.2019 (II CSK 277/19)

This commentary concerns the issue whether it is admissible to apply Article 79 of the Civil Code to a document confirming the contents of an oral will (Article 952(2) of the Civil Code). In addition, the concept of a testamentary witness and the application of the provisions on testamentary witnesses (including Articles 956 and 957 of the Civil Code) to the person writing down someone's will are discussed. The conversion of an allographic will (Article 951 of the Civil Code) into an oral will (Article 952(1) of the Civil Code) and the nature of the handwriting stating the content of the oral will are analysed as a side issue. This is the first Supreme Court ruling on the subject.

Keywords: *application of Article 79 of the Civil Code to a document confirming the contents of an oral will (Article 952(2) of the Civil Code), notion of testamentary witness, application of provisions on testamentary witnesses to the person writing down someone's will*

dr Michał Niedospiał

e-mail: michal.niedospial@poczta.onet.pl

Autor jest doktorem nauk prawnych.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

- Błahuta Franciszek** (w:) **Błahuta Franciszek, Resich Zbigniew, Ignatowicz Jerzy**, *Kodeks cywilny – komentarz*, Warszawa 1972, t. 3
- Gwiazdomorski Jan**, *Glosa do postanowienia SN z 6.03.1975 r. (III CRN 450/74)*, OSPiKA 1976/7–8, poz. 147
- Gwiazdomorski Jan**, *Glosa do uchwały SN z 23.09.1958 r. (3 CO 14/58)*, OSPiKA 1960/2, poz. 38
- Gwiazdomorski Jan**, *Prawo spadkowe w zarysie*, Warszawa 1972
- Kordasiewicz Bogudar**, *Testamentowe dziedziczenie gospodarstw rolnych*, Ossolineum 1978
- Niedospiał Michał**, *Glosa do postanowienia SN z 9.03.2005 r. (II CK 478/04)*, „Państwo i Prawo” 2006/8, s. 113–117
- Niedospiał Michał**, *Glosa do postanowienia SN z 9.09.2011 r. (I CSK 248/11)*, „Palestra” 2015/1–2, s. 152–156
- Niedospiał Michał**, *Glosa do uchwały SN z 26.04.2002 r. (III CZP 22/02)*, „Monitor Prawniczy” 2003/4, s. 92–94
- Niedospiał Michał**, *Świadkowie testamentu*, Repozytorium UJ BJ
- Niedospiał Michał**, *Testament allograficzny (administracyjny)*, Bielsko-Biała 2004
- Niedospiał Michał**, *Testament w polskim prawie cywilnym – zagadnienia ogólne*, wyd. 1 – Kraków 1991, wyd. 2 – Bielsko-Biała 1999
- Niedospiał Michał**, *Testament – zagadnienia ogólne testamentu w polskim prawie cywilnym*, Kraków–Poznań 1993
- Opala Hanna**, *Poradnik – Spadki. Dziedziczenie. Zachówek. Wydziedziczenie*, Zielona Góra 1996
- Pazdan Maksymilian** (w:) *Kodeks cywilny – komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 1998, t. 2
- Przybyłowski Kazimierz**, *Glosa do uchwały SN z 23.09.1958 r. (3 CO 17/58)*, OSPiKA 1956/9, poz. 253
- Skwrońska-Bocian Elżbieta**, *Forma testamentu w prawie polskim*, Warszawa 1991

Skowrońska-Bocian Elżbieta, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki*, Warszawa 1999

Stelmaszczuk-Taracha Wiesława, *Jak sporządzić testament*, Lublin 1996

Wójcik Sylwester (w:) *System prawa cywilnego, t. 4, Prawo spadkowe*, red. J.S. Piątowski, Ossolineum 1986

Żyżylewski Lech, *Glosa do uchwały SN z 22.03.1989 r. (III CZP 22/89)*, „Nowe Prawo” 1991/1–3, s. 167–173